रवि शाक्य, इखाछेँ, यल

न्हूपुखू

प्रेम वहादुर कसा

रवि शाक्य, इखाछेँ, यल

न्हूपुखू

प्रेम बहादुर कसा

पिकाकः—

च्वसा पासा,

५०३, केल मासंगल्ली,

काठमाडौं-१०

निकोकुसि-१०००

ने. सं-१०६२

मू — — १।२५

थाकः—

अमर प्रेस,

असन,

न्हैकन्तल्ला,

काठमाडौं-१२

देछा

निबन्ध च्वयेगु तरीका स्यना अन्तर हाई स्कूल निबन्ध प्रतियोगिताय् जित निदँ यंकं सुवर्ण पदक त्याकेगु योग्यता प्रदान यानादीम्ह जिमि श्रद्धेय गुरु राम प्रसाद जोशीयात ।

प्रेम

धलपौ

न्हूपुखू

न्हू धयागु न्हू हे । न्हूगु न्ह्यागुं बांला । अकिं हे मखा न्हूछें, न्हूसतक, न्हूपुखू इत्यादि नां च्वन जुइ । कालचक्रे चाचाहिला न्हूगु फुक्क पुलां जुया भ्वाथ व ध्वाथ जूसां थुमि अस्तित्व मतं; न्ह्याबलें न्हू, पुलां गब्लें हे मजू — जुइ मस । उकिसनं न्हूपुखू ला भनभन थच्चुसे, पिच्चुसे च्वना ह्लापायासिकं बांलाना बयाच्वन, भभ धाथा वयाच्वन । प्रतापया प्रताप हे बल्लागु । किसि कोदसां थ कोमदसे मेंह्म किसि गथा ह्लाग गथे अथे हे ईकिधिकि मत्क. च्वच्चनेगु शक्ति वयाके दु । कवीन्द्र प्रताप मल्ल धका नं ला अथें धायेकूगु खइ मखु । काश्मीरी मुस्मानं स्वगं अमृत हया न्हूपुखुली प्वंकूगु नं न्हूपुखूयात खिचापुखू व इखःपुखू यायेत अवश्य नं खइमखु । बरु सिद्धपुखू सुनावनेफु, न्हूपुखू सुनावनी मखु; ह्नाय् धाःथा थ्व कवीन्द्रया कीर्ति ख — स्वसःदं मयाक्क पुलांह्म कविया, न कि नकतिनि स-बस दँ दुम्हेसिया । अले जिं थगु सफूयात 'न्हूपुखू' नां तया जंकोबेलाय लावत स्वयां सुनानं छुं धायेथाय् लँ दुला ?

'न्हूपुखू' याकन पिदने दसा जिउ मयागु इच्छा जि जक ह्लापांनिसें मदुगु मखु । तर, न्हूपुखुली ह्याउँःप, वाउँःपिं, ह्यासुपिं रङ्गीचङ्गी तताजि जातयापि न्या दुथें थुकी नं तता विषययागु तपु हे निबन्ध तयेगु जिगु मंतुना । तर, छु

याये ! मन इच्छा समोनास्ति देव इच्छा वल यसो । च्वये हे मलागु सुनां छु यायेजिउ ! गुलिसिया गुलिगुलि सफू पिहाँ वया नं सफूया धलखे जि थगु सफूया नां जायेके मफुगुया कारण नं थ्व हे मखा ! तर निराम मजुया । छमना भा जाकि जुलं ला प्वाथे लोँहमां त्ययेका च्वनेफुपिं नेपालीतेगु देशया छम्ह नागरिक निरास जुयां यायेफइगु हे छु ! सकलें आशावादी जुइफुसा जि जक गथे निराशावादी जुइफइ ? बुद्धया देश हे मखा ! उकिसनं तपोभूमि ! मनू स्वर्ग वनेफुसा खिचा जक छाय् वने मफइ ? छम्ह धर्मराज जूसा, मेम्ह धर्मदेवता । घोरि खिचाया ला छन्हु दिन व धासा जिगु जक छाय् मवइ ? सिहाज्यां पिउसां लइगु ला सामाज्यां हे जक ख ।

अँ, थ्व 'न्हूपुखू' भफ धायेक पिदनेगु इच्छा जि अवश्य दु । साइत चूमलाना च्वंगुलिं जक लिपिनाच्वंगु ख । अथे नं 'धर्मोदय सभां' १०७८ सालं ३० गू सफू पिकायेगु योजना दयेका जिगु निबन्ध संग्रह नं पिकायेगु स्वीकृति पवनाहबले साइत च्याच्वनेगु फुर्सत तकं जित मंत । लिमलाफमला पिकाये मखनीभनं हथाय् चाचां स्वीकृति बियाछ्वया । योजना अनुसार 'धर्मोदय सभां' सफू नं पिकाकां वंगु ख । तर, 'धर्मोदय सभा' जक च्विह्मिाया म्हाय् मखु । मेमेगु संस्थाया ला छु खँ, सरकारया योजना हे नं भोँते जक सीमित जुयाच्वनीगु जूसा थ्वया मं जूगु

छु न्हूगु ख्वँ मछु; थुकी भजुगति चायेमागु नं मरु। योजना अनुसार ज्या मजुल। जते जिगु 'न्हूँपुखू' पिकायेगु ज्या नं न्ह्यलं ल्ह्वानावन, भनभन पुलां जुयावन। तर, पुलां जूसां धोमगी, फोसा मह्ल। थ्व हे लयताया ख्वँ ख।

सफू पिहाँ मवल। अथे धका भ्या हे अफसोस मजू। साइत खया स्वीकृति बियागु नं ला मखु। अफसोस बरु थ्व दु कि अभ नं साइत स्वयेलागु मखुनि। थुखे ह्वानं पासापिं दु, सलं वांन्यायेयासिकं तच्चोपि। अकिं पासापिनिगु मन तयेत ह्वानं छको जिं साइतया अवहेलना याना च्वना। अथे ला अबले व आ ब हे मखु। तिंन्हिने पिहाँ वन कि भूतं पुनीगु बखत थ्व मखु। तोप तयेका पिहाँ वन कि पुलिसं ज्वनीगु ख्वँ नं बासि जुइधुंकल। समय गतिशील। थितिरिति परिवर्तनशील। म्हिगयाम्ह यो म्हिग हे वन। थौंयाम्ह यो मेम्ह हे। अकिं साइत मस्वसे सफू बिया धका ग्यायेमागु ला मरुथें च्वं। सफू हे नं ला थ्व मखु। सफूया पुसा सम्म हे मखा! च्याङ्ककाइशेकं फमोंसा छकुसी च्वना चीनया प्रतिनिधि स्वरूप राष्ट्रसंघे दुथ्याका च्वनेफुसा, अभ न्यागू तधंगु शक्ति मध्ये छगू धायेका च्वनेफुसा जि जक छु धका ग्याना च्वनेगु? अथे धका जि च्याङ्ककाइशेक मखु। जि जि हे ख, सुयां किपा मखु। ह्वाउँपिं, वाउँपिं, म्हासुपिं न्या दया ब्यांचा छम्ह हे मरुगु न्हूपुखू पुलां जुया नं भभ धायां बांलाना च्वंथें जिगु थ्व

'न्हूपुख्' झझ धाइला, मथाइला धका जक जि ग्या। तर न्ह्याग्गु थजुईमा 'न्या लालाला ब्यां' धका नं जि धाये मखु।

मेंगु छु धाये गो ! खं लँ पिहाँ वइ। अले खं ताहाक जुया थ्व हे नं छपु निबन्धथें च्वँवनी। अथे ला पुलांपुलांगु जक निबन्ध मुना 'न्हूपुख्' मां तयेबले मनूतेसं 'नःलि' यात धार्थे धाइगु नं सम्भावना दु। उगु ल्याखं ला थ्वयात हे छपु न्हूगु निबन्धया रूप बियाछ्वसां अपायसकं पाइ मखुथें च्वं। तर, न्हूपुखू न्हूगु मखु, पुलांगु हे खः; पुलां जुया नं न्हूगुयासिकं न्हू जुया न्हू माथि न्हू जुया वयाच्वंगु। अकिं आयात थन हे उलिंचिया बाखं थुलिं धयाछ्वयेगु भिंताया। बरु लोँहकिंसि गबा प्रतापमल्ल जुजु न्हूपुखू स्वस्वं मग्न जुयाच्वंथें जिं नं जिगु 'न्हूपुख्' स्वयेद्येव गाल। खिचापुखूथें नां मक थमल्यनेमा, इखापुखूथें न्हियान्हिथं थन्हनामबनेमा। थुलि हे जिगु मंतुना। थुलि जुईवं हे जित कुगा।

१०७८ कूछिभ्वे प्रेम

स्वागत

[न्हूगु दँया]

न्हूगु दँ। अँ, न्हूगु दँ। दोछि व स्वीगुँ फुना दोछि व न्हे क्यंगु दँ। जिगु संमित आइताया छपा तुति तोथलाब्यूम्ह दँ। जिगु हाक्कुसे च्वंगु छ्यने भुयूसँ बुइकेत्यंम्ह दँ। जिगु तेलागु मिखा बुलुकेत्यंम्ह दँ। जिगु न न्ह्यब्यूगु वा हायेकेत्यंम्ह दँ। जिगु जगु ह्यायूपं ख्वाँय् यायेत्यंम्ह दँ। जिगु प्वात्याप्वात्या च्वंगु न्यता इयूइयूकुंके त्यंम्ह दँ। जिगु घस्वागु दुगक्वँ प्वामातुइके त्यंम्ह दँ। जिगु बल्लागु ल्हातुति याताप्याता वंकेत्यंम्ह दँ। जिगु जोबनना उमङ्ग—रसरङ्ग, आमोद-प्रमोद, आनन्द—आकांक्षा, कामना—भावना फुकसित सुस्त विष (Slow Poison) नकुनकुं जिगु अङ्गप्रत्यङ्गयात भ्वाथ-भ्वाभ, शिथिल-दुर्बल, निष्क्रिय—निश्चल, निस्तत्व—निस्तब्ध यायां जित वृद्धावस्थापाखे जबरजस्ति ध्वाधुध्वाना यंकेत्यंम्ह दँ। न्हूगु दँ! छथेंज्यापिं न्हूगु दँतेसं दँयूदँसं जिगु आइताया छपा—छपा तुति तोथुला स्वय् हे ग्यानापुसे च्वंगु, न्ह्याक्को तसां सुनावनीगु कालयागु पचलिकोँ म्हुतुइ जित सोथनेत स्वया च्वंगु दु। खबरदार! छ वइगु जित मयो। छ खना जि तंमो। छंगु ख्वा हे स्वयेमास्ते मव। छन्त सा चन्दंक पालाछ्वयेमास्ते व का जि स्यूला? तर, अफसोस!

म्हूँगु दँ! छ सर्वव्यापी ख। छ अपक्षपाती ख। ब्रम्हा,

बिष्णु, महेश्वर छ ख । बाद, प्रतिबाद, सम्बाद छ ख । बुद्ध, ईसा, मुहम्मद छ ख । स्वर्ग, मध्य, पाताल छ ख । छं जित बुद्दा यायेत्यन । तर, छं हे जित ल्यायूम्ह नं याना ब्यूगु दु । छं जित भ्वाथ व भ्वाथ यायेत्यन । तर, छं हे जित हृष्टपुष्ट नं यानाब्यूगु दु । छ मान्यवर ख । छंत जिं मानःयाये । छ धर्मावतार ख । छंगु धर्मे जि च्वने । छ न्ह्यावंथें जि नं न्ह्यावने । न्ह्यावनेत जि मग्या । सीत न जि मग्या । न्ह्याब्लें छथें न्ह्यान्ह्या जक वने दयेव गा । तर, छ न्ह्यावंथें, जि न्ह्यावनेथें; सिमा, स्वांमा, गुँ, खुसि पशु, पंछि, जड, चेतन समस्त प्रकृति न्ह्यावनाच्वंथें फुक्क मदिक्क, गतिरोध मजुइक न्ह्याब्लें न्ह्या हे जक वनाच्वंसा गुलि ब्यू हला ? तर अफसोस !

न्हूगु दँ ! छ वल । छको ह्रानं छंगु दर्शन यायेदत । मन आनन्द जुल । चित्त प्रसन्न जुल । तर, थथे हे आनन्द व प्रसन्न नियमित रूपं दँयूदँसं जुइगु खला ?

न्हूगु दँ ! ए धुलांगु प्वंका न्हूगु नायेका संसारयात हे न्हू यायेत स्वइम्ह न्हूगु दँ ! छंत जिगु स्वागत दु । हार्दिक स्वागत ।

स्वागत ! स्वागत !! स्वागत !!!

ह्याउँमचा

संसार विचित्र लाकी चलचित्र ? जीवन चुद्र लाकी अमूल्य ? मनूया महत्व छु ? इत्यादिया बारे विभिन्न मनूते विभिन्न मत । कल्पनाबादीत कल्पनायात हे सत्य भापा कल्पना संसारे मस्त जुयाच्वनीगु । यथार्थबादीत अनुभवं ज्ञान हासिल याना जूजूथाय लोलोगु ज्या यानावनीगु । संसार अनित्य । बुको सीमागु जक मखु कि सोहँ आना सत्य धयागु नं संसारे छुं मदु । हाकुमचा, तुयूमचा, म्हासुमचा छुं मधासे ह्याउँमचा हे छाय् धागु ? खँ सम्ह गबलें हे बुइमखु धाइगु चलन दु । तथ्यहीन बकंफुस्लु खँ ल्हाना त्यांकेफइ धयागु नं थथे हे ख ।

मचा बुल हँ ! मचाया महत्व हे मस्यूम्ह थ हे म्हिता म्हिता नयाच्वनतिनिम्हेस्या मचा । मचायां मचा । मचायां मचायां मचा । तर, छम्ह न्हूम्ह जीव, न्हूम्ह प्राणी संसारे प्रवेश यागु । मचा बूगु, मनूया मचा मनू । बौयागु बचिछ अंस काइम्ह—बौया शत्रु ? मांबौयात बुहाबुही जुल कि ल्हीम्ह, सित कि मि तइम्ह—मांबौया मित्र ? मचा बुल धाल, छु नि छु थें । तर, उन्ह्याय् उन्ह्याय् धका ख्वगुया रहस्य ? काय् लाकी म्ह्याय् धका न्यनेगुया अर्थ ? 'च्याँय्क' हाले साथ हनुमान ख्वाकापाखे बैतोरं ख्वांवनेबले काय्-म्ह्याय्या पार्थक्य गन ?

ह्याउँमचा ! नकतिनि प्वाथं प्याहाँ वया मचा ! संसारयागु नाट्यशालाय्, बिश्वबिख्यात नाटककार शेक्सपियरया भनाइ बमोजिम, ह्यगू दृश्य मध्ये छगू दृश्य—प्रथम दृश्य । युवा,

बृद्ध इत्यादि ला जुइ हे मानिम्ह । छम्हु रङ्गमञ्च तोता सदांया निंति अन्तरध्यान नं जुइ मानिम्ह । तर, मांया ममता, बौया माया—न्ह्यो लाकी ज्वो ? सपना लाकी विपना ? अथवा विकास व प्रगतिया छगू रूप ? छगू श्रृंखला ? शेक्सपियरया भनाइ कमोजिम ला जीवन धयागु हे चिकीचाधंगु न्यासे जुइगु छगु किपा जक ख ।

प्रसिद्ध कवि वर्ड्स्वर्थया भनाइ कमोजिम मचा हे मनूया बौ ख । मचा ख, तर मनू नं ख, अफ मनूया बौ ख । थौंया ह्याउँमचा कन्हे छु जुइगु ? संसार विशाल, संसार अपार धायेगु चलन दु । संसारयागु थागा हे कायेमफु धाइपिं नं दु । हनुमानं लङ्का जलेयासां वयागु प्रशंसा हे जुयाच्वंगु दु । रावणयात स्यागुलिं हे राम अवतार कहले-जूगु दु । कौरवयात संहार याना हे पाण्डवयागु गौरव बढेजूगु दु । गीतां कृष्णयात छम्ह अवतार धायेकल । तर, गीता हे १८ अक्षौहिणी मर—बलिया कारण नं ख । ईसामसीह व हजरत मुहम्मद नं अवतार कहले जुयाच्वंगु दु । तर, बाइबल व कुरानया निंतिं हे धर्मयुद्ध नं जूगु दु । बुद्धं बुद्धत्व प्राप्त यागु देशे हे बौद्धतेगु दुर्दशा जूगु नं दु । थागा कायेफुला संसारयागु ? समयया चक्र अशोक चक्र मखु । वंगु समय ल्याहाँ मव । इतिहास गबलें दोहरे मजू । तर, अवतारत धापिं नं मनू हे ख—छम्हुया दिने ह्याउँमचा, मांया प्वाथं प्याहाँ वपिं । रावण, देवदूत, दुर्योधन इत्यादि नं ह्याउँमचा जुया हे जक तधिक जूपिं ख । इपिं नं मनू हे ख । रावण छम्ह ब्रम्हू, देवदत्त बुद्धया ककाया काय् । प्रल्हाद नं ला हिरण्यकशिपुया काय् ख हला ?… …

…ह्याउंमचा ! थौं अवश्य ह्याउंमचा ख । बरु कन्हे छु जुइगु ? राम जुइगु ला, रावण जुइगु ला ? बुद्ध जुइगु ला, देवदत्त जुइगु ला ?

मचा गुलि हिसिचा दु ! चिकीचाधिक ! कतामह्विचाथें का ! तर अफसोस ! माया व ममताया बिचे लङ्गूरथें यांतांप्यांतां खायाच्वंम्ह । स्नेहरूपी चतनं खेवेयाका पतेला-लपतेयाग डुंगाय् च्यना घनघोर समुद्रपाखे न्ह्यावनाच्वंम्ह । गुलि आश्चर्यमयी जीव, गुलि अद्भुत जीवन ! सृष्टिया देन ? प्रकृतिया चमत्कार ? छन्हु जि नं थथें हे ह्याउँमचा मखा ! थथें हे अन्धकारं प्रकाशे वयाग्ह । थथें हे शान्ति अशान्तिइ प्रवेश यानाम्ह । थौं जि थौ हं—सृष्टिया छम्ह लोंह्ख्या ! जिके बल दु, बुद्धि दु, हिकमत दु, करामत दु । प्रकृतिनाप जोरिखोजेयाना बन्धनयात चीकुर्चीकु मनुष्य जातिया निंतिं लँ सुगम व सुव्यवस्थित यायेगु आस दु, अकांक्षा दु । तर, जि हे नं प्रकृतिया छगू अंग । प्रकृतिया दास जुया छन्हु ला संसार त्याग याना वने हे मानिम्ह !

जीवन छगू संघर्ष ख । संघर्षमयी जीबने सुख आनन्द गन ? तर, मचा ?…… अहा, मचाया जीबन ! वयात छुकिया धन्दा ? मांया ममता, बौया मायां तप्पुयातम्हेसित छुकिया पीर ? सुख—दुःख, हर्ष—बिषाद, जन्म—मरणयागु चाक्कुसे—पाउंसे च्वंगु स्वाद छु स्यू वं ? तर, व नं मनू ख । वया नं जीबन दु । वया नं सर्वाङ्ग सम्पन्न जू । तर, वयात छुकिया संघष ? सुनाप संघर्ष ? छुकिया दुःख ? छुकिया बिषाद ? सुखी व आनन्दमयी जीबन सुयां दसा वया हे दु— वहे ह्याउंमचाया । अ.कें ला सुखया खोजे

ङ्वांङ्वांजुइपिं, संघर्षमयी जीबन खना थाक्क वपिं, कल्पनाया संसारे बिचरण याईपिं कबितेसं मचाबलेसिगु जीबन फसफस लुमंका बुन्हाबुन्ही जुया संसारं बिदा कायेगु बखत जुयां नं हाकन छको मचा जुइदसा ज्यू धका आशिका यानाच्वनीगु । तर, निष्ठुर समय चागथार्थे का छि !

तर, ह्याउंमचा मनू जुया नं नागकन्यार्थेज्याम्ह मनू जक मखुला ? वया जीबन दु, सर्वाङ्ग सम्पन्न नं जू । तर, हृदय ? ल्यायम्ह—ल्यासे, बुन्हा—बुन्हीतेथें संसारयागु अनुभवं बिलिबिलि जायाच्वंगु, जीबनया संग्रामे काहुँ बया घाँय्—मोसु सोथें सोगु हृदय वयाके मदुसां नकतिनि चुलिहगु, अति कोमलगु; स्वच्छ, शान्त व पबित्रगु हृदय वयाके दु लाकी मदु ? नये—त्वनेगु ला पशु बृत्ति जक ख । मनुष्यताया नातां हे मखा मनू संसारे सर्बोच्च प्राणी कहले जूगु !··मनू व पशुइ फरक ? मनुष्यत्व मदुम्ह, मानबताया भाबना मदुम्ह, बिवेक—बिचार शून्यम्ह मनू लाकी पशु ? तर, ह्याउँमचा नं मनू हे ख । छायधासा, मनू धापिं नं ह्याउंमचार्थेज्यापिं दु ।

ह्याउंमचा ! नकतिनि बूम्ह, ह्याउं हे मतंनिम्ह ह्याउँमचा ! छु स्यू व ? छु धायेफु वं ? छु यायेफु वं ? तर, संसारया सृष्टि व संहार, सुख—दुःख, हर्ष—बिषादया इतिहास वयाके दु । युगयुगंनसिं थौं तक्क जुयावगु बिकासयागु साक्षात नमूना वयाके दु । राम व रावणयागु लक्षण वयाके दु । धर्म व पापया ज्वलन्त दृष्टान्त वयाके दु । छु मदु वयाके ? व छु मखु ? आदिनसिं अन्ततकयागु पौभा हे व । संसारया प्रतिमूर्ति हे ह्याउंमचा ।

धन्य ह्याउंमचा !

गंगु स्वां

जि धासा स्वयेगु बानि मदुम्ह । स्वये नं उस्त मस । पासापिं धासा छम्हथे छम्ह लेखक । कहानी, कबिता, निबन्ध, नाटक पँपँ स्वयातइगु । अले वंपत्तिं ब्वना न्यंकीगु । न्यँन्यं थ नं स्वयेमास्ते वइगु । ब्रें वयेगु । स्वयेत कापि, कलम न्ह्योने तयेगु । तर, स्वये फइमखु । प्लट हे लुइमखु । व स्वयेला, थ्व स्वयेला, थय् स्वयेला, अय् स्वयेला धका बिचा यायां हे ई वनी । छु स्वये, छु स्वये जुजुं छुं हे स्वये मफइगु । छखें ह्लिलेमास्ते बइगु, छखें स्वयेमास्ते वइगु । मस, मस्यू धयागु छुं मरुथें च्वं । अय् धका हरफनमौला मखु । 'टपटुं'य्याँ पनि हुन्छ मूख मध्ये प्रतिष्ठित' धाइ । जि गुलित प्रतिष्ठित जू, जिं मस्यू । तर, टपटुं'य्याँ नि अवश्य ख ला !

जि स्वये मफु । स्वयेत प्लट हे लुइगु मखु । स्व हे स्वये धका कसेजुया गबले-गबलें छगू, निगू लेखचात स्वत धासां चि मगागुथें, चिकं मदुगुथें गयथें, गयथें स्वना थत हे बांमला ताइगु । पासापिस धासा स्व कि स्व धका ध्याकध्याक याइगु । साया घा कोखं मस्यू छु याये ! दय्, दय् धायेगु । छगू, छगू तोह चिनेगु । हेकेगु । पासापिं नं पत्या जुइगु । हेकेगुली ला जि पास का धका मनंमनं दङ्ग जुइगु । पासापिंत हेका वयाखनु जिगु पलाखं बँय् हे थिइमखु । तर, थ्व इमित हेकागु मखु, थत थम्हं तुं हेकागु, थगु छाती थम्ह तुं मुर्कि नकागु, थगु मिखाय् थम्हं तुं धुलं छ्वाकागु, थगु न्ह्यप्पुइ थम्हं तुं तालं दयागु धका जिग नुगते दुहाँ मवं ।

अति सर्वत्र वर्जयेत् । छको हेकेफइ, निको हेकेफइ । बारंबार हेकेगु ला न्ह्यायेजाम्ह निपुणम्ह, दक्षम्ह, दिग्गजम्ह हेस्सादेवं न फइमख । छन्हु ला छु याये, छु याये जुल । छु धाये, छु धाये जुया आपद जुल । खुं लाइथं च्वन । चति नाना वल । तर, धन्य जिगु साहस ! अभ अखबतं इमितं तुं आलोचना याना । छु च्वये का धा, छिमिसं धागु च्वये धका फूर्ति नं याना । प्त्र घ ताता न्यायेका । तर, थगु घा थम्हं जक स्यू । ख्वा हयाउंसे च्वनावया हि बुलाथें जुल । सात हे मछासे वल । तस्सक लज्या चाल । शायद जिगु मनयागु भाव सिया हे जुइमा 'लज्या'-या बारे छगू लेख च्व धाल ।

छें वया । आ ला जि हे मजिल, च्वये हे माल धका कोठाय् खापाखिपा गल्लाक ग्वया कापि कलम कया सुरे जुया । च्वया क्यने मफुत धायेव गुलि लज्या जुइगु ! ग्याग्यां च्वया । च्वच्वं वना । खुरुखुरु, खुरुखुरु । छपू, निपू, स्वपू । खुपूति च्वयाच्चिया सिधयेका । छको च्वंनिसें क्वथ्यांक ब्वना । बांला बांमला जि मस्यू । जित निं यल, बांला ताल । न खयेक, न मखयेक पासापिसं नं जिगु न्ह्योने निं बांमला मधा । तारीफ हे यात । जि फुरङ्ग जुल । ह्वाथ् थपाय् पुल । सिकन्दरं संसार त्याकेगु प्रयास जक यात । त्याके मफु । रावणं स्वर्गे वनेत लुँयागु स्वाने जक छुत । वने मफु । जित ला त्रिभुवन हे विजय यानाथें जुल । स्वर्गयागु सुख भोग यानाथें जुल । अनंलि पासापिंके विषय काकां च्वयेगु याना । 'पवर्गि' व 'हयाउंमचा' पासापिनिगु हे प्रसाद ख ।

छगू पासापिं नं नापमला । गनं वने थाय् नं मदु । छुं ज्या नं मदु । नये, त्वने, तीगु हे नं ज्या मदु । छं च्वयेमाल का धका मती तया । तर, पासापिसं विषय बियातगु मदु धयागु भ्वाट्ट लुमन । विषय हे मदयेक छु च्वये ! पुच्छ विहीन पशु ! बेपींढी का लोटा ! विषय मदुगु लेख गज्यागु लेख जुइ ! च्वयेगु विचार तोता । अले गबलें स्वर्गे वना इन्द्रनाप गरमागरम बहस यायेगु । गबलें पाताले वना यमनाप कुश्ति ल्वायेगु । गबलें सूर्य-लोके वना मि पनेगु । गबलें चन्द्रलोके वना चति गंकेगु । थुगु प्रकारं तिंत्रिलोकयागु भ्रमण याना मामाथाय् मामागु याये धुँसेंलि थ्व हे भ्रमणया बारे च्वये माल का धका च्वयेगु स्वया । तर च्वयेमफु । मने व, म्हुतुइ मत्र धयाथें जक जुया च्वये हे मफु ।

थत जूगु, थम्हं हे अनुभव यानागु खँ नं च्वये मफुत धका साप हे नुग मछिन । जि ला हय् स्यंथें स्यन खनी धका मती वल । जिगु स्वतन्त्र विचार हे मदये धुंकल, अस्तित्व हे नं मंत धका विरह जुल । तर, विरह याना न गुलि याये । सीतायागु विरह खना रावणं करुणा मत । द्रौपदीयागु विरह खना दुशासनयागु नुग मना । जिगु विरह खना सुनां माया—दया तइ ! जि ला अफ थम्हं म्हुयागु गाले थ तुं क्वव्वानागह । तर, सी न्ह्यो छको प्वालाक च्यायेगु प्रकृतिया नियम हे जुल । छ्यलं चुया नं, मोलं चुया नं मस्वसे तोते मखु धका करार याना । वीर अभिमन्युं सुनानं तोथले मफुगु चक्रव्यूह तोथूथें जि नं गवलें याय मफुगु ज्या याये धका प्रण याना ।

तर, च्वये मफु । एक मफु, दुइ मफु, तीन मफु । फहे मफु ।

च्वये मफुगु मफत । सिना हे वराबर जुल । न्ह्यप्पु नकं गन ला धका शंका जुल । ख्वख्वमख्व धाया मिखा ललधाल । पासापिं दुःखुक्क थ्यांकवल । जिं छु च्वयेगु प्रयास यानाच्वन धका सीका 'गंगु स्वां' या वारे च्व थयाथकल । च्वयेत स्वयां व नं च्वये मफु । प्याबले ल्यासेतेसं मफ धायेक छ्यले छुईगुः ल्याय्ह्मतेसं कोते भेरेयाइगु; 'द्योयात स्वां छाये' धाइपिसं सुथ हाप्पां क्यने वना स्वां थ्वया अथवा 'कुसुमियालाछी' वना स्वां ग्वया छायेयांकीगु; 'द्योयात स्वां छाय् ?' धाइपिसं फुम्बाय् वया कोठा बौलाक छारेपीगु; भम्बलं भुनुभुनु हाला रसपान याइगु; इत्यादि खँ तया च्वयेगु प्रयास याना । तर, च्वयेमफु बा ! अवश्य जिगु न्ह्यप्पु हे गंगु ख धका निश्चय याना । तर, स्वां ला गंसा नं सिात्त मवं । द्योयागु प्रसाद धका तापातापा थासं बीहइगु अथवा पाँचरे-बले जात्राजित्रा सिधयेका समाय् तयेहइबले तयाहइगु स्वां गंगु हे ख । ग्वेकाथ स्वां ला न्ह्याब्ले गं । स्वीनिता छिन्न छाम्ह ततां जंकिकोतेत भंग लाग व हे स्वांनं ख । थौंकन्हे ग्वेकाय् स्वां मदुसा सिमल स्वां जूसां जिउ । व नं ला गंगु हे स्वां ख । बानयातेसं धेबाया फिफो न्याना छफ या फिग खंकीगु स्वां न गंगु हे ख । अकिं जिगु न्ह्यप्पु गन धायेवं च्वये मफयेमागु ला मखु । तर च्वयेमफु ।

च्वयेमफुत । मन इच्छा समोनास्ति दैव इच्छा बलीयसी जिगु छु लगयजू ! थगु असमर्थता, थगु कमजोरीया दोष

द्योयात बिया मन सन्तोष याना । तर, पासापिसं 'गंगु स्वां' या बारे चव धका छाय् धागु ? लज्या चाया ख्वा ह्याउँबले 'लज्या' या बारे चव धाल । आ नं स्वां गंथें जिगु न्हथ्पु गनावंगुलिं 'गंगु स्वां' या बारे चव धागु मखुला ? फवगिंथें फवनाफ्वना नयाच्वनाबले 'फवगिं' या बारे चव धागु व ह्याउँमचाथें करपिनिगु भरे ज्यान तोता तयाबले 'ह्याउँमचा' या बारे चव धागु लुमंसे वल । जित ला न्हयलँ चाथें जुल । पासापिसं जिगु अवस्थानाप खेलबाड़ यानाच्वंगु वाच ल ।

थ व कत उत्थें मजू, थ धयाम्ह थ हे का धाइ । छह्म नयेमखंसां छजु पुनाच्वन कि कतया ह्योने न्हाय् चव । तर, थ हे थ मजुसेंलि सुया छु लगयजू ! पासापिसं थुलि हेला याइ धका जिं म्हगसे हे मखं । तर, मखंथें जुल । याको प्वालं वैरी प्याहाँ वइ धागु थ्व हे मखा ! लुमभं म्हम्हि हे भयातुसे चवनाबल, नुग मछिंसे बल । म्हुतु गना स्वाकास्वाका मिन । प्वा गना सुकूसुकू चिन । म्हिचा गं । बिश्व गं । ब्रम्हाण्ड गं ।

ख्वबि सोसोवयेका न्यता निपा जूसां प्याके का धका मत्ती तया । तर, मिखा नं मिथें गं । ख्वबि मव । फुति-फुतिगेरा जक वल—वाईय्याँ मिक, इल्ल, मदिश्क ।

पौ

जि अति यम्ह् कविता,

प्रेम ।

छुन्त पौ च्वयेला धका मती तया च्वनागु ला तन्हु हे दत । तर छु जुल जि खना तंचाया अनथन मद्येक वंम्ह । वंगु नं आपालं दत । आतकया भित्रे छुं जित लोमंके हे नं धु कल जुइमा ' अथे जूगुलिं पौ च्वया, लोमने धुंकूगु पुलांगु खँ लुमंके बिया छंगु शान्त व स्थिर मनयात ल्वाकबक यायेगु इच्छा जित मदु । जि जक च्वानं ह्निनं छुन्त भसभस लुमंका नुग मछिंका ख्वबि व जा नयाच्वना धयां छ याउँक च्वंच्वंम्ह्हेसित नं कुतिकुति याना कुत्तुकुला दिक्क यायेगु, दु:ख बीगु जिगु धर्म मखु । प्रेमीया धम हे प्रेमिकायात छुं मधासे प्रेमे वाथावाथा कना सीगु । धा ला लडाइं व प्रेमे न्ह्याग्गु यासां उचित धाई । धायेब्यु । थगु निर्ति सुयातं छुं यायेगु इच्छा जित मदु । अकिं पौ च्वयेगु मत्ती वंसानं मिं नया कुं नया मच्वसे च्वंच्वना । थौं ला जि हे मजिल । नुग तयांतये मफुत । प्रेमीया धर्म च्युत जुयागु पापं अवीची नरके छासां थलायेमा, ययगु थजुइमा धयागु बिचा याना पौ च्वया । पाप खना मग्यायेधुन । धाथें धायेमासा पौ च्वयेगु हे जिं धर्म भापंधुन । थुकी हे कल्याण खना । थ्व हे भी निम्हेसिया दथुइ जुयाच्वंगु मनोमालिन्यया छगू जक सच्चा समाधान ख धका निश्चय याना

कबिता ! छ जि खना तंचाया वन । वंगु वनं, दुरुस्त कयेका छूयागु चागथें । किपालुतक हे नं हाकनं खंगु मखु । तर छाय् ? छु धका जि खना अपाय्सकं बिमुख जुयागु ? मयया वास मदु धाई । खयेफु । तर कारण ला दयेमा । छु कारणं छं जि मयगु ? छंगु व जिगु पारस्परिक स्वीकृति व सम्मतिं हे भी निम्हेस्या ब्याह जूगु ख । भीगु ब्याह भीसं हे यानागु, भी मांबौपिसं यानाब्यूगु मखु । जि लित्तुलीम्ह, छ लिलिचिलीम्ह (I the chaser, you the loath) धाथें जि छंगु ल्यूल्यू वयेगु । बा व मधया, फय् व मधया । न्हि मधया, चा मधया । छ वंथाय् तक वयेगु । निराश मजुया, धैर्य मतंका । बुलुहूँ बुलुहूँ छं नं जित मन बीगु यानाहल । अभ जियासिकं अप्पो हे । तर, वल मेमेगु हे बिघ्न । अति भयानक—भयानकगु बाधा । न्हापा जि याकचा । भा ला छंगु सहयोग दु, सहायता दु, सहानुभूति दु । अकिं जि हिमालयथें अचल व अटल जुया । 'लकिन-भार' थें सूरा जुया, दृढ जुया । फलस्वरुप भी निम्हेसिगु अशान्त व अस्थिर हृदयया मधुर मिलन जुल । प्रेमी व प्रेमिकाया निगू ब्याकुल हृदय गङ्गा—यमुनाथें सङ्गम जूबले आनन्दया प्रबाह स्फूरित जूगु छं स्यू कि जिं हे स्यू । आशाथें सुन्दर, स्नेहथें प्रिय, संगीतथें मधुर, कल्पनाथें सुखमयगु व बेला अहा ! लुमने मात्रं हर्षाश्रु सोसो व । अले ?

अले, छ व जि झंझट जगतं पुला याउँसे, यइपुसे, न्ह्याइपुसे च्वंगु, धन्धा—टन्टा छुं मदुगु न्हूगु जगते न्हूगु जीबन हँवया । हिमालयया दथु । भवारारारा

ल काहाँ वयाच्वगु भवाला । कलकल—कलकल न्ह्यानाच्वंगु खुसिया । खुसिया सिथे चिकिचाखागु, हिसिचा दुगु, लोवनापुसे च्वंगु छेँचा । व छयेँ च्वंच्वनागु छ व जि—प्रेम विवाह (Love marriage) यानापिं निम्ह ल्यायम्ह व ल्यासे ! पीर मदु, दुःख मदु, कलह मदु, कष्ट मदु । धाइपिं मदु, ल्हाइपिं मदु । दु फगत छ व जि । यत्तले हिल, यत्तले ह्मितल, यत्तले नल, यत्तले थन । हिने दिनि—दिनि निभा त्वइबले खुसी वना निम्हेस्या लखं छ्वाकाछ्वाका ल्या यायां मोल्हुइगु । चान्हे तिमिला जाँ थिनाच्वनीबले कब्वालया सिथे च्वंगु भरायगोगु लोँहते गोतुजा प्राकृतिक सौन्दर्ययागु रसपान यायेगु । बने वना सिसाफल खाखां नयेगु । भ्रगपछिं म्ये हागु न्यनेगु । जीब—जन्तुत तितिंन्हुया जूगु स्वयेगु । पोपो स्वां थ्वयाहयेगु । मा हना छं जित कखायेकीगु , जिं छन्त कखायेकेगु । सुलाकासा ह्मितेगु । सिमाया कापी, लोँहया ल्यूने सुलेगु । मातुमाला थोगु । हरं हिलेगु । तेलकामा ह्यितेगु । ब्वाँय्ब्वाँय् जुइगु । लित्तु—लिना थोगु । हरं ह्लिलेगु । त्यानुल कि सिमाके घाँसे अथवा लोँहते थस्समुसपाया गोतुलेगु । दम नयेगु । छं जित कुचुकुचु नकीगु, जि छन्त कुचुकुचु नकेगु । हालेगु । ह्मनेगु । हरं ह्लिलेगु । थ्यो ल्यूँल कि खुसी वया ल्हातुति सिलेगु । अले निम्हस्या ल्हा ज्वना छेँ वयेगु । छं जित 'राजा' धका सतीगु । जिं छन्त 'रानी' धका सतेगु । भी निम्ह बनया राजा व रानी जुया प्रेमालाप यायां सुख, शान्ति व आनन्द पूर्बक जीबन हनाच्वनागु । सुया दई उज्यागु जीबन ? इन्द्र ला स्वर्गयाम्ह जुजु हे जुल । वयात छुकिया अभाव ?

छु नक मदु जुइ बयात ? तर मेंनका, तिलोत्तमाथेंज्यापिं असंख्य अप्सरातेगु चित्त बुफययायां हे बयात फुर्सत मदु । सिंहासन सुनानं लाकवई धयागु डरं उखेंथुखें बांबांलापिं अप्सरात छ्वया ऋषिमुनितेगु तप भरङ्ग याकुयाकं हे बया लिमला । ब्रह्मा, विष्णु, महेश्वरयागु चाकरी वँवं हे बया ह्नि वना च्वनीगु । व हे इन्द्रयात मखुला स्वां खूवंबले गथुं ज्वना पेपुंक चिनातगु ? स्वर्गया जुजु जुया नं मज्जां नया, मज्जां तिया, यत्थाय् वना, यग्गु याना याउँक च्वनेमदु । फीत छुकियां छुं टन्टालन्टा मदु । दुःख मदु, पीर मदु । फीति सुखी सु जुइ ? फीत छुकिया डर-भय ? तर छथेंज्याम्ह कविता व जिथेंज्याम्ह कवि हे मजुइकं फीसं नं शायद हे थुज्यागु जीवन हनेफइ । मखुला ?

रानी ! कविता रानी ! छं स्वयेबले जिं व दिन लोमंकल धका च्वनी । अँहँ ! लोममं । सत्य, सत्य लोममं । वंगु, पुलांगु खँ लोमंकीम्ह ला कवि हे जुइमखु नि ! जि लुमं । बांलाक लुमं प्रिय, बांलाक । तर अफसोस ! लुमनां छु याये ! संसार परिवर्तनशील । जिगु जीवने न्हापा गथे परिवर्तन वल, आ नं अथे हे परिवर्तन वल । तर न्हापा नं, आ नं परिवर्तनया कारण छ हे ख । छ नापमलागुसा परिवर्तन धयागु हे जिं सीमखु । थगु लँ लिना सुरुसुरु वनेगु जुई सकलें वनाच्वंथें । छं बया जित भूसगु ऐला त्वंकल । जि थोँ काल । घेंघेचुल । छगू न्हूगु अनुभव जुल । परिवर्तनया अर्थ थुल । तर व अनुभवं मेंगु न्हूगु अनुभव जुल । मनूथेंज्याम्ह सांसारिक जीव जुया जन्म कायेधुँसेंलि झंझट व कलह ख्वना दिक्क चाया संसारं अलग्ग एकान्त,

निर्जन व सुन्सान्गु थासे बना च्वँवनेगु ला ग्याफ्फर जुया बिसिवनेगु जक ख, वास्तविक सुख जुइगु मखु धका सिथ। छं नं ला सिल जुइमा । छं नं ला अनुभव यात जुइमा । मखुला प्रिय ? मयानाला ? सीकसीकं बुफ पचययासा मेगु हे खँ । ख तु बूसां याकंथा, सीसां याकचा । तर बुसेंनिसें मसीतल्ले संसारे हे मच्वंसे मगा । अले ? संसार खितुंगाथहुँ, 'आप भला तो जग भला' धाई । तर धायेवं पार जुइला मखु ! क्वेँ मदुगु मे पुइवेत ला छु ! म्हुतुं धायेथें ज्यां मजुइबले, अले ? छगू धासा छगू जुयाच्वनीबले, अले ? अथे जूगुलिं जित मेगु हे अनुभव जुल । थ्व अनुभवया मूल कारण छु हे ख । छनाप एकान्त जीवन महनागु जूसा जित थ्व अनुभव जुइगु हे मखु । आ जिं मेगु हे अनुभव यायेधुन । मेगु हे ऐला त्वनेधुन । छं न्हापा त्वंकूगुयासिकं सागु, भिंगु, ब्वाइँया मूसगु । मयला त्वने ? यसा कावा । अन्ती वायेक तयातेगु दु । यक्को त्वँ । न्हापा छं त्वंकल । जि थोँकाल । आ जिं त्वंकेगु । थोँमकातल्ले । त्वनी हला ? कमसेकम नं ला खइ हला ?

छगू खँ । संसारे झंझट दु, कलह दु अवश्य । थ्व हे झंझट व कलहनं याना मखुला छन्त संसार मयगु ? तर प्रिय ! संसार छंगु व जिगु जक ला मखु । झंझट व कलह नं छन्त व जित जक मखु । सुख भोग याये सुया मय ? आनन्दं च्वने सुया मास्ते मव ? छ व जि वनाथें सुया वनेमास्ते मव जुइ ? तर सकलें वनां गन जक वने ? वंथाय्, च्वंथाय् हाकनं व हे झंझटया झंझट तुं, व हे कलहया कलह तुं दई, अले ? छ व जि आदम व ईवथें जुया

समस्त संसार हे थगु याना भीसं खँक्कोया मालिक भी धया च्वने दसा ला धायेमाला ! अले धासा धायेगु लँ हे दइमखु । धाइपिं नं ला सु दइमखु । तर मनूत धाक्को फुक्क आदम व ईवया सन्तान धाइपिं नं दु हँ । अले संसारे द्वाहाँ मवसे छु याये ! ग्यापफर जुया बिसिवनेया पलेसा संसारे च्वना झंझट मदयेकेगु स्वये, कलह फुकेगु स्वये । थम्हं जक सुख भोग मयासे सकसितं सुख भोग याकेगु स्वये । कतले सुने । मफुत धायेव मफुत धाये । निन्हुया पाहाँ ला ख नि ! याउँक च्वँवना धका अनन्त कालतक च्वने दइगु अवश्य मखु । छाय् ग्यापफर जक धायेका जुइगु ! जीवन छगू संघर्ष जुसेंलि संघर्ष यायेत छाय ग्यायेगु ? स्वात्तले याये । सित धायेव च्वने अले याउँक सदासवदां अनन्त कालतक । छुनाथकागु स्वाने ला स्यनीमखु । मजागु त्वाथ मेपिसं जायेकी । मखुला ?

किं संसारे प्रवेश याना । छ धासा व हे एकान्त जीवन खना मोहित जुया जि नाप मव । तंचाया फस्वया वन । गन वन, गन च्वन अत्तापत्ता मदु । आ जि याकचा । 'एकला वृहस्पति भूठा' धाई । छ नं नापं दुगु जूसा प्रकृति व पुरुषथें निम्ह जाना थ्व झंझट व कलहनं भरिपूर्ण जुया च्वंगु संसारयात उल्टापुल्टा याना न्हूगु हे संसार याकनं दयेके फइगु ख । सीता मदुसा रामं रावण-यात संहार याये फइगु मखु । द्रौपदी मदुसा पाण्डवं कौरवयात पराजय याये फइगु मखु । तर गो ! जि थन । छ गनऽगन !

खँ थुलि हे ख । आ फुक्क च्वंच्वन छंगु ल्हाते । स्यंकीम्ह नं छ, भिकीम्ह नं छ । छ शक्ति ख । न्ह्यागुं यायेगु

शक्ति छंके दु । शक्तियात सदुपयोग यायेगु ला अथवा दुरुपयोग यायेगु निर्णय याइम्ह छ हे । बनया रानी ! जि थौं बने वया । बने च्वने धका मखु, बनं यंके धका । छ नापमला । अकिं थ्व पौ । छन्दु छंगु म्हाते लाई धयागु विश्वास दु । अले छं वया जित शक्ति प्रदान याई धयागु आशा दु । बस् थुलि । प्रेम !

छंम्ह,
व हे वियोगी कवि

सलिं बाकू

सलिं, उकिसनं बाकू । बाकू धाये मात्रं हे स्यंगु, तज्यागु, कुचा दुलेधुंकूगु । गन छकू, गन बाकू ! व नं सलिं बाकू । सलिं धयागु हे ध्यबाया ख्वग—प्यंग लागु, चिप जुल कि वांछ्वयेगु । उज्यागु सलिंया नं बाकूया माथा सुनां कयाच्वनी, सुनां च्यूता तयाच्वनी ! छुकी ज्या छ्यलेदुगु धका अपायचो ? लंया चापा जक जूसा नं छगू धाये का । छुं ज्याय् छ्यले मदुसां इस्त्री मि ख्वयेकेत ला ज्यूला ! हुखासिलासि हे नं मसि दयेकेत ज्यू । भुखाच्वे च्वंगु धू हे नं सा यायेत ज्यू । खी दाम्ह तुँ हे नं भंग छहीपित ज्याय् छ्यलेदु । सलिं बाकू ला, थुकथं ख्वयेबले, चुन्दाया खिलिति हे मू मवं । मू मवंगु वस्तुया महत्व नं दइमखु, थ्व ला धायेमागु हे मखु । अँ, मचाते धू व बाकू मुना भ्वे धका म्हितीबले धासा थुकिं ज्या ब्यू । थ्व हे नं मचा म्हितेगु जुइधुंकल । भ्वे हे जूसां हेकतंया भ्वे । घौपलख हे मखा ! म्हालंद्यो धका घाराघुरु याना छ्वयेधुन कि ला मन्त । तर, घौपलख हे जूसां, हेकतं हे जूसां म्हिताच्वँतले धासा मचाते आनन्दया साधन थ्व जुया च्वंगु दु, थ्व छगू धासा खः । थुलिं हे सन्तोष जुया सलिं बाकू नं ज्याय् छ्यलेदु धासा मेगु हे खँ । तर, मजुइगु हे नं छाय् ! प्वाथे दुपिं मिसाते ग्वय नयेथें नयेत नं ला जि हं ज्यू नि !

'बाकू धयागु बाकू हे, छकूथें गबले जुइ, धाई । सलिं बाकू हे जूबले ला भन खँ हे मन्त । तर, थ्व बाकू

मजुसे छङ्गु हे तिनिबले ले ? थ्वे नयेबले पात्र शून्य यायेमज्यू धका लँका जुइन्ध्यो सलिसे थ्वँ अथवा अयला निंलुइ । अँ, थ्वँ अथवा अयला—पकनायुध्योया प्रसाद, गुह्येश्वरीया जल, आगंध्योया बल, नेवा सँस्कृतिया ज्र । दत्य कोथलेत अजिमा देवं मंजुम्ह्यायूचायात पाल्हाते थुया स्वकइगु कताथ्वँ नं छगू प्रकारया थ्वँ हे ला ख नि । अकिं थ्वयात दैत्य संहार यायेगु छगू बुटि नं धासां ज्यू । अते सलिं धयागु पाल्हाया प्रतिरूप हे मखा ! लुँ—वह बाकुदसां मू मवं मजू । महिचहि बाकू जूसानं नये मज्यू मजू । तर, थुज्यागु शुद्ध पवित्रगु वस्तु तथा त्वनीगु नेपाल सस्कृतिया ज जुयाच्वंगु सलिया बाक जक छाय तिरस्कृत जुइगु ? चायागु जूगुलि ला ? खयेफु । देमा चिप जूसां छको सिलेव नी जू । थ्यग चिपं थिल कि सुतिदायेकूसां मज्यू । अते सागले थ्यन । बाकूबाकू दल, सलिं बाकूथें हे । तर, देमा नं चां हे दइगु मखुला ? मनू हे नं चां दइम्ह ख । चां वइम्ह, चायू हे ल्वाक ज्यावनीम्ह ला ख नि । निम्हुया पाह्याँ हे मखा ! बुको भसिसे मगा । गुलि बुल, गुलि सित ! सीपिं फुकसिगु धलपौ ह्याकु सफुती छायातगु मरु थें । थौँया थ कन्हे जुइबले क्षत । वयावं च्वन, वनावं च्वन । न्ह्यगू पुतां उखेयापिंनाप काल—बिल याये-मज्यू धयागु गुगुं शास्त्रे नं च्वयातगु मरु थें ! अले फुक्क गन वन ले ? प्रेत जुल ला ? पुनर्जन्म काल ला ? जन्ममरणं हे मुक्त जुल लाकी ? घाँयघाँय् आज्जुं छुना - थकूगु स्वाने गया वनाच्वंपिसं जिफन्ह्यफ छको स्वयेगु कुत नं गबलें या ला ? सलिं बाकू हे नं घाँयघाँय् आज्जुया

शरीरं बनयजूगु ख धासा मखु धाइम्ह सुं दुला ?

भी मनू हँ । भी सस्यूपिं हँ । भीसं भीत म्हस्यू हँ । अबश्य म्हयू । तर, उलिमछि सयासिया नं भीगु ख्वा हे भीमं मस्यू । मलिं बाकथं भी नं मांबौया बाक धका भीसं मस्यू । बाकूयां, बाकूयां बाक । गो बाकू ? अले छक धयागु छु जक दु ले ? तिमिला बँग्वागाया बाकू हँ । बँग्वरा सुर्द्योया बाकू हँ । सुर्द्यो 'नेबुला' या बाक हँ । नेबुला ले ? ईश्वरया ? ईश्वर सुया बाकू ले ? ईश्वर ला शून्य धाइ । शून्यां पदार्थया सृष्टि ? अले बाकुतिं छकू जुइमखु गथे धायेगु ? ताल्लाया तिह्निने सुनानं टायलपौया क्वे च्वना पूपू च्या त्वँत्तं, सुइँसुइँ चुरस सासां न्ह्यप्पु व नुगलं ज्या यायेत शक्ति सञ्चय यायेफु धासा थौंया सलिं बाक कन्हे हेरा मोती जुया मवइ धका गय सीकेगु ? हेरा मोतीया तिसां तीम्ह भगवानया मूर्ति हे ला बाकुतिं सृष्टि जूसा छुं आश्चर्य ख ला ? हानं, आ बाक जूसां न्हापा ला छकू हे ख । बाकू जुइवं छकबलेसिगु छुं चि थुकी मतला ? बिचरा कुम्हालं सलि दयकेत गुलि चति हायेकला जुइ, गुलि न्ह्यप्पु नायेकल जुइ, थुकिया च्यूता सुयातं दुला ? सलिखे नेपाल सस्कृत गुकित बिलिबिलि जाया च्वंगु दु सुयां वाचा दुला ? सलि बाक दबले कला गय च्वक स्वल जुइ, सुनानं बिचा याला ? त्रिभुबन स्वर्गबास जुल हँ । अँ, स्वर्गया बास—भूमण्डलेरिकं अप्पो सुख व आनन्द दइगु, न्ह्याबलें मेवा मिष्टान्नं प्वा जायेके दइगु, घ्यो व दुरुया हिति हायाच्वनीगु, अप्सरातनाप रङ्गरङ्ग याना च्वनेदइगु, सकसिनं कामना यानाच्वनीगु स्वर्गया

बास । अज्यागु स्वर्गं बास जूवंम्ह त्रिभुवन खना हर्ष मजुसे शोक यायेगु हँ! धायेकुला मनुष्यया बाला! तर उखनुतक स्वांथें तयातगु त्रिभुवनयागु पवित्र शव—अँ, पवित्र शव—चा जूगु फ्गीगु हे मिखां खना। व हे चाथा कन्हे सलिं दयेका हसा? अले व हे सलिं तज्याना बाकूदसा?

असब धायेवं शुद्ध, अयला धायेवं अशुद्ध; खवला धायेवं तज्जि, सर्जि धायेवं चीजि जुइगु जूसा मेगु हे खँ। तर, खवलाय् हे लयाब्यूसां धायेबले ला खायसलिं हे धाई। शुक्र व रजया संगमे पञ्चामृतया अभ्युदय जुइका कल्पनायात साकार रूप बियातगु स्वर्गया लँपु। अकिं, थ्व लाखे द्योयागु हँ। ख नं ख, द्यो तयं। भुक्ति—मुक्ति बीम्ह द्योयागु मजुइकं खायसलिं चिपं थिया स्वर्गया लँपु गथे चायेकेफई! तर, सुया द्यो—हिन्दूया? मुस्मांया? बौद्धया? क्रिस्तानया? सुया? फुक्क मनू। अथेसा फुकस्यां? अले ब्रम्हू तधं, मेंपि चीधं धयागु गय्? अले द्योयागु थ्वबात जक ज्यू, वयात मज्यू धयागु गय्? सर्ग रूपी सलिखे तया पृथ्वी रूपी अयला त्वने दयेमा धाइम्ह चीधंम्ह मखु। सर्गनाप तुलना जुइगु सलिं व पृथ्वी नाप तुलना जुइगु अयला जक गथे चीधं जुइफइ ले? माकया सन्तान जूसां मनू माक मखु। मनूयाके माकया स्वभाव मतंनि, थ्व धासा ख।

चाया ल्यूल्यू न्हि वई, न्हिया ल्यूल्यू चा वई। छक् मदयेकं बाकू दइमखु। तर, बाकू मदयेकं छकूया न मूल्य दई, न रचन हे जुइ। शून्यं सृष्टि लुया शून्ये हे विलीन जुइगु खसा सलिं बाकू जक सितिं वंगु बस्तु गथे जुइफइ? एकं अनेक, अनेकं एक। फुक्क बस्तुया मापदण्ड मनू ख

धाई । मर, मनू हे नं शून्ये यांतांप्यांतां खायाच्वंगु मरु । छकुतिं बाकू दल, बाकुतिं छकू जुल । छक व बाकूया दथुं मनूया जीबन न्ह्याना वनाच्वन, न्ह्याना हे वनाच्वनी । व दिन नं वइतिनि गुखुनु न सलि दइ, न सलि बाकू हे । जीबन खुसि हे अयलाया खुसि जुल धासा मेगु मा हे लु मानि !

आ छु याये ?

"संसार सागर बिचे गुलि प्राणिपिं दु
वो प्राणिपिं सकसिबे नर जाति ज्ञां दु"

धाल । ख धायेला, मखु धायेला ! 'बल्ला त्या' धयागु उखान दु । तर बुद्धिया न्ह्योने बलया छुं लगाय मजूगु, छलया न्ह्योने बल व्यर्थ सिद्ध जुयाच्वंगु मिखां खँनाच्वनागु हे दु । छम्ह्सेस्यां 'ब्रम्ह सत्यं जगत मिथ्या' धामा मेम्ह्सेस्यां 'ऋणं कृत्वा घृतम् पिवेत्' धाइगु । गुम्ह ज्ञान दुम्ह धाये, गुम्ह ज्ञान मदुम्ह ? सु मूर्ख, सु पण्डित ? 'शान्ति ! शान्ति' धका संसार कक्कु सुक्मुक हालाच्वंगु दु । तर कलह व अशान्ति गबलें म्वंगु मखु । बूपिं बुयाच्वन, सीपिं सिनाच्वन । बुल धाल न्हिल, सित धाल ख्वल । तर गबले तक ? गोन्हु ?

प्राणीपि सकसिबे नर जाति ज्ञां दु, थुकी छुं सन्देह मदु । धुँयात पंजले कुनातगु तस्बीर खना 'जिं च्वयागु जूसा मनूयात कुनातये' धाल धागु बाखं बाखं हे जक ख । मनू मनू हे ख, धुँ धुँ हे । मनुखंथें धुं तस्बीर च्वये हे फइमखु । तर अफसोस ! थुलिमछि ज्ञान दुम्ह मनूयां न्ह्योने न्ह्याब्लें 'आ छु याये ?' धयागु प्रश्न वयाच्वनीगु । दँसँनिसें मयंतल्ले नमां, ख्वंसां, ग्यूसां, वंसां, च्वंसां पत्ता छपत्ता छयपत्ति, सास ल्हापत्ति थ्व हे प्रश्न भूतथें भ्वाताहाँ दनाच्वनीगु—'आ छु याये ?' मंया प्वाथं पिहाँ वये साथ 'उन्ह्याय् ! उन्ह्याय् !' धका ख्वगु नं व याये, थ्व याये

धाये मफया 'आ छु याये ? आ छु याये ?' जकं धागु मखुला ? शंका वं ।

ह्निछि उखेंथुखें जुल, उगु थुगु यात । त्यानुसे च्वन । चङ्छि याउँक द्यन । त्यानु लं फत । तर सुथे मिखा प्वा चायेव , आ छु याये ?' धका मती भ्वास्स वने हे धुंकीगु । दनेला, भचा निं गोतुला च्वनेला, बफा छको निं त्वनेला इत्यादि इत्यादि प्रश्न खुसि बाचथें मन्हय मन्ह्य इपांथिपा मसीक ध्वातुध्वाध्वां मने लुयावइगु । तर्क—बितर्क जुइगु । बिचारया संघर्ष जुइगु । माश्कुक न्ह्यो वयाच्वंस्वये भचा गोतुला निं च्वनेमास्ते वइगु । बिकुलां जूसा भन हे का । जवा दु स्वयेबले धासा दने हथाय् जुइधुंकीगु । न्हयागुसां छगू याई । अले हानं व हे प्रश्न याई—'आ छु याये ?' थुगु हे छ्वाँटं बहनी मिखा प्वा मत्यूतले 'आ छु याये ?' या तान्द्रा जुया च्वंगु दुं, दु । कोज्यूगु गबलें मखु । शायद् कोजीगु नं मखु । नाङ्गां वया पचिं वनेगु धाइ । स्वया वया स्वयेका वनेगु धाई । तर धाइगु व धायेगु हे जक ख । धातले का । छगू म्हुतुया शोंक । धाल, सिधल । अले खितुंगा थहुँ । सुनां वास्ता यानाच्वनी ? नत्रसा थ्व चिकिचा-धंगु जीबने दँसेंनिसें मद्यंतले, बुसेंनिसें मसीतले किपालुथें ल्यूल्यू—ल्यूल्यू वयाच्वनीगु 'आ छु याये ?' धयागु प्रश्न छाय् समाधान मजुल ? थ्व हे याये धका छाय् ठोकय यायेमफुत ? नर जन्म धयागु हतपतिं दइगु मखु । तर छु याये ! खँ थ्व हे ख । मनूत ज्ञान दुपिं धाये ला ज्ञान मदुपि धाये ! 'आ छु याये निनिमाजु करमया ख्याल रे' धायेगु ला अकर्मण्यतेगु खँ जक ख । अंगलं नवाइ मखु !

धलिमं कुतुवइ मखु।

अँ, छगू खँ छु धासा मनूतेसं न्हयाब्लें भा छु याये धका मती गुणेयाइगु। न्हापां थ्व याये, अनंलि थ्व याये धका कल्पनाया संसार हे श्रृष्टि याइगु। औद्योगिक योजना, आर्थिक योजना, सामाजिक योजनाथें कपोल कल्पित योजना दयेकीगु। जीबनयात थासाय् थाना, मुगलं कया, कतिं किया, हंचां कुतिकुति याना दयेकातयागु मेशिनथें भापीगु तर, कल्पना सत्य मखु। तिमिला जुजुं पापा छुनातइ मखु। योजना अनुसार छगू यायेधुनी मखुनि खँ निनावइगु, ज्या गथि चिनावइगु। कल्पनाया संसार तासया छेँथें ध्वारारारा दुना वइगु। अले 'आ छु याये? आ छु याये?' धाधां वाथावाथा कनाच्वनीगु। गवलें–गबलें ला 'छु याये? छु याये?' धाधां छुं हे याये मफइगु अथवा यानायानाथे मजीगु। अले 'म्वाये जि गथे?' धाथें न म्वाये, न सी जुइगु। उगु बखते 'सीला, म्वायेला, ध्वाखां पिने वाये-ला' धका छयों ज्वंम्हेस्यां छयों ज्वना, तुति ज्वंम्हेस्यां तुति ज्वना ललयाना यंकूसां छुं चाइमखु। तर व नं मनू हे ख। नर जाति हे। सके ज्ञान दुम्ह हे। वेँ ला अवश्य नं मखु।

हँय् थाकुली लाकी खँ थाकुली धका मनूतेसं न्यनी। न्यनीगु स्वाभाविक नं ख। मस्यूगु सीकेगु, मसगु सयेकेगु, मखंगु खंकेगु तृष्णा हे ला मनुष्य जीबनया तधंगु लक्षण। तर पञ्चतत्वं बनय जुयाच्वंगु थ्व संसार सागरे ज्ञानया धुरू गपायधंगु दु गपायधंगु, फुक्क कचायेक स्वयेगु करामत अ तक बिज्ञानयाके नं मदुनि। 'आ छु याये?' धयागु प्रश्न बाबाभादसं पृथ्वी मण्डले पला तये गुलिखे न्हयो बिश्वया

नापनापं हे श्रृष्टि जूगु जुइमा । छगू युगे छपु सँ हाइद्व रोमष ऋषी मसीतल्ले, प्रलयं—प्रलयं महाप्रलय मजूतल्ले थ्व प्रश्नया पिण्डं मुक्त जुइख्वामव । तर संसारयागु अबाँध अग्रगति गबलें मदी । 'आ छु याये ?' धयावं च्वन, छिंछिंथे यानावं च्वन । पुरुखा बह जुयावं च्वन, इतिहास बनयजुयावं च्वन । थौं माकया सन्तान मनूयाके एटम बम आविष्कार याना चाण भरया भित्रे हिरोशिया स्वाहास्वधा यायेगु, निगू लच्च मनूतेगु प्राण हरण यायेगु शक्ति सञ्चय जूगु कम महत्वपूर्ण मखु । सके प्राचीन काले ईश्वरं कोप पिकया नूह छम्ह बाहेक मेपिं दक्को फुक्क मनूतेव पापी जूगुलिं समुद्र मन्थन याना स्याबले नं उलि मनू मसी जुइमा ।

'आ छु याये महासत्व राजा धुँया बने लात रे' धयागु म्ये छपु दु । धुँया बने जक मखु, मखा बूम्ह, नये मखना स्यू व कँ जक जुयाच्वंम्ह धुँया न्ह्योने हे लात । आ छु याये ? चट्ट चुपिं लिकया थगु ला थम्ह धयँध्यं नकल, भगवान् बुद्धया स्वीनिगू जन्मे छगू जन्म धायेकल । आश्चर्य मखा ! तर सकल प्राणी सुखी जुइमा धका आसिका यायेगु नं कम आश्चय मखु । संसारे हयगू आश्चर्य दु धाई । आ ला ससारया आश्चय त (The wonders of the world) धका सफू हे छापय जूगु दु । उकी छुछु जक आश्चर्य दु, छुछु जक । गौतम बुद्ध मायादेवीया याकोप्वालं जन्म जूगु, ईसा मसीह कुमारी मेरीया प्वाथं जन्म जूगु, मूसा अलेह-सलाम कैचं जन्म जूगु, सीता पृथ्वीं जन्म जूगु इत्यादि आश्चर्य निं उकी मदु । सके सफू च्वम्हेस्यां ह्लापालिपायागु खँ छु बिचा मयासे, 'आ छु याये ?' मधासे, 'उलिंचा

बास्वं थुलिं' धयाधिया इति समाप्तम् शुभम् याना छ्वत जुइमा। तर, ' थां थिं गोजा महि कस्ति ततिज्या' धका सुयातं थासाथुसु ला मदाथें च्वं।

'आ छु याये ?' धयागु प्रश्न गबले' तनीगु मखु। छुछु परयजुल वव थाये धका आकाशे च्वंगु सुपायथें लक्ष्यहीन जुया फसं गुखेगुखे यंकल उखेउखे फांताफांतां पुला वनेगु नं शोभा दुगु खँ मखु। छु याये लेसा ? मनं आपागु काय सिद्ध यायेया निंतिं ई, ब्यो व थाय् स्वया गन, गबले गुगु परयजुल अन, अबले, उगु यायेला ? याये, मयाये थगु इच्छा। धर्म जय, जुई, पापं क्षय जुइ। वा पिना छो लयदइ मखु। न्हाप्पु व नुग सकसिकें दु। रोम शहर छन्हुं बनयजूगु मखु। रोमथेंज्यागु प्राचीन शहरत धराशायी जुयावंगु नं दु, बनाच्वंगु नं दु। तर, प्राचीनता व नवीनता व हे मा छमाले छस्वा जुइक इनावयाच्वंगु मखुला ? संसार दस्तले व मा हना हे बनीगु मखुला ? दुला शक्ति मनूयाके व मायात चफुना कुचाकुचा यायेगु ?

सिंकें

ला, दुरु, घ्य सा । तर, सिंकें नं कम मजू । 'सिंकें सौ' धाई । तर, 'जाकि छ्म्हू पवने' अथवा 'चिप निग पवने' धाइम्हेस्या ख्वापाचां धाई सिंकें सौ ला, लँ ला । हानं सिंकें विचार धाई । तर, सिंकेँया मुख्य केन्द्र जुयाच्वंगु यलदेया कलाकारते म्ह्यप्पुं पिहाँ वगु कृष्ण देग व महाबुद्ध देगलं धाई सिंकेँया तेज गय् च्वं धका । सिंकें मनीँ हँ ! खयेफु । तर, नीँगु वस्तु संसारे छु दु ? घ्य, दुरु, ला हे जक साप नीँला ? अति सर्वत्र वर्जयत् । न्ह्यागु वस्तुयां थथगु मात्रा दयाच्वनी । सात अथवा यल धायेवं आपा नयेजीला ? आपा जुल धायेव अमृत नं ला विष जुइ । अले सिंकें जक मनीँ धयागु गथे ? ला, हि व क्वेँया शरीरे घ्य, दुरु व ला जक नयेद्‌येवं गाला ? म्हुतु मसाना जा कहाँ मवना च्वनीबले पाउँक पाल्लुक सिंकें निपु नयेगु घ्य, दुरु, ला स्वया छु खँय् कम ?

छु नीँ, छु मनीँ; छु भिं, छु मभिं; छु जिउ, छु मजिउ सुनां धायेफु ? सकलें मनू ख, तर चित्त सुयां उत्थे मजू । शान्ति—शान्ति धका ककु सुक्क—सुक्क हालाच्वंगु दु, धम-धर्म धका तुतिंतुति मजुइक जुयाच्वंगु दु । तर, शान्तिया नाराय् हे अशान्ति हा कयाच्वंगु दु, धमया धकिनेहे पाप ग्वारा सुलाच्वंगु दु । अले सिंकें जक मनीँ, मभिं, मजिउ गथे धायेफइ ? रूस व अमेरीकायात, हिन्दूस्तान व पाकिस्तानयात, हाकु व तुयूयात, पूर्व व पश्चिमयात परस्परया आक्षेप गुलित नीँ, गुलित भिं, गुलित जिउ ले ? जुजु

महेन्द्रया प्रत्यक्ष शासन नं ला पार्टीतेत मनीँ, मभिं, मजिउ । मोह्या ह्वयमना मासिं नाक्विबा जा नयाच्वंपिंत मोह्या निमना नँवगु मरय्जाकिया जा नयेगु निँनीला ? व हे नँवगु जाकिया जा नं सिंकेँया सबा काकां कथुइ मथाक्क स्वाप्रा—स्वाप्रा नयेबले नीँ-मनीँया सवाल गन वन ? ख, सिंकेँया ज्या गुद्र नं कायेजिउ । तर, ज्या कायेजिउ धायेगु व ज्याय् स्यलेजिउ धायेगु व हे मखु । थुकिं सिंकेँया अस्तित्व व महत्व तनीमखु, ज्योँकात्योँ दया हे च्वनी । थ्व ला अबुया पलेसा काय् भ्वय् वनेगु धयाथें जक ख । अले गुन्द्रयागु ज्या नं वास्तवे सिंकेँ-यागु हे ठह्रय जुइ । हानं सिंकेँ मनीँसा गुन्द्र ला भं मनीँ । निगुलिं कवयेक त्यनातगु हे ख, पाउँगु हे ख । बरु छगू खँ, लैँथज्यागु स्याचुगु, सेल्लागु व मूवगु वस्तुया सिबेत गुन्द्रुथें सा व दांह्यात नकेत वांछ्वयेगु स्वाख व काउले ह्यागु दयेके मजिउ, थ्वया विशेषता हे थ्व । अले थ्व हे सिंकेँया सृष्टि स्थान व प्रचलित स्थान जुया च्वंगु नेपा गा हे आदिंनिसें नेपालया राजधानी जुयावयाच्वंगु दु, नेपाली साहित्य, नेपाली कला व नेपाली संस्कृतिया केन्द्र जुयावयाच्वंगु दु । नेपा गाया इतिहास हे नं ला नेपालया वास्तविक इतिहास जुयावया च्वंगु दु। पृथ्वीनारायणं नेपा त्याकल हं । तर, पृथ्वीनारायण हे नेपाली जुया वन । अले पृथ्वीनारायणंनिसें कया महेन्द्र वीर विक्रमंतकं नेपा गायात थगु निवासस्थान याना गोर्खा-यात नेपाया छगू जिल्ला जक यानाछ्वत । अथे ला नेपा गायात हे खास नेपाल धका सकसिनं धयावयाच्वंगु नं

दु । अले त्रिभुवनया निधन जूबलेतकं हनुमानध्वाखाय् बिचा फया ह्ययूनुमा तयाबयाच्वंगु दु । थ्व फुक्क छु सिंकेँया हे प्रभाव मखुला ? सिंकेँ मनींसा, सिंकेँ मभिंसा, सिंकेँ मजिउसा सिंकेँया प्रभाव चेत्रे सकलें गथे दुथ्याक वई ? बाहुबल ला बर्बताया जक चिं ख, ज्ञान बल व बुद्धि बल धका धात्थेंगु बल, मनुष्यताया साक्षात् स्वरूप । अले सिंकेँ खना सकलें प्रभावित जूथें सकसितं सिंकेँमय यायेगु हे मानवताया लक्षण ख । सिकन्दर वल, बन । हिटलर वल, बन । तर, बुद्ध थौंतक दनि, थौंतक म्वानाच्वन तिनि, म्वाना हे च्वनोतिनि । अले सिंकेँ जक गथे म्हनी, गथे सनी ? सिंकेँ सिंकेँ हे ख ।

ख ला ख, थयुक्क स्वयेबले सिंकेँ धयागु साप हे कह्यंगु वस्तुथें स्वं । अकिं हे मखा जुइ म्ही आऽजुपिस माथ्केँ, पमाय्, स्वाबजि, चिपालु इत्यादि-इत्यादि नयेगु पदार्थयात कया अनेक थर दयेकातगु दसा नं सिंकेँ धका सुयागुं हे नामकरण यानामतगु । माथ्केँतेत सिंकेँ धका गिजबयाइगुलिं नं थ्व भचा कह्यंगु व चीजिगु हे वस्तुथें खनेदुँ । तर, माँथ्केँ नक्को पत्ति सिंकेँ छुना मनसां भ्वयजा नयेत ला सिंकेँ मछुसे हे मगा । पयनबिया भ्वजय् मतसे मगागु, सकसिनं लिसा काकां नइगु छयाल्ला नं ला सिंकेँ हे तया दयेकातइगु ख । अकिं सिंकेँयात कह्यंका खँ ल्हायेगु ह्याय् ध्यना सगं स्वयेथें ज्यागु, मेया ला नका खसिया ला नये धायेथें ज्यागु खँ जक ख । अकिं सिंकेँयात छगू कथं म्हीगु संस्कृतिया छगू प्रतिमूर्ति धासां पाइमखु । ह्यानं माथ्केँ प्वाकिजा धायेथें हाकुजानाप सिंकेँ छुनातगु माथ्केँ ला

व लुसिथें ज्वीगुया नं छगू रहस्य मदइला ? सिंकें नेपा गालं उत्पत्ति जुल धयाथें हाकु जाकि नं नेपा गालं हे उत्पत्ति जुल । थ्व न सिंकेथें त्यना दयकीगु ख । अले थ्व हे हाकुजा व सिंकेया भुजा गरू जुजुयात आतकं छायेमानि । मचाबूपिसं नइगु नं थ्व हे हाकु जाकिया जा ख । थ्व हे हाकुजा नम्ह मांया दुरु त्वना ब्वलंपि भीपि ख । भी बौपिस नं ला सिंकें नया हे भीत थपाय् धिक्क यानातगु ख । अले हिनुइ हाकुजा व सिंकेंया ति न्ह्याकाच्वनापिं भीपिं ववमह्यंसा सिंकें जक गथे कह्यनी ? मांबौ मदयेकं मचाखाचा दइमखु । हाकुजा व सिंकें नपि मांबौ कह्यंसा मचाखाचा जक गथें तजि जुइ ? कह्यंगु बस्तुया का नं ला पय्नबिया भ्वजय् तइमखु—अँ पय्नबिया भ्वजय्, सृष्टिया बिकास योजनाया विश्वव्यापी संस्थाय् म्हाय्मचा दुतेगु हर्षबराइंया भ्वजय् । थ्व भ्वय ला अवश्य हे तनिगु ख । अले तजिगु भ्वजय् तइगु का जक गथे चीजि जुइ, गथे कह्यनी ? अले अगू मायकें भ्वय् सिंकें धयागु खँ ध्योना-चाकुनां खँ जक मजूसा छु जुइ ?

मेगु छगू खँ, समय सदां उथें मजू हं । समय हिलावं-लिसे नसा, त्वँसा, पुँसा व तिसा नं हिलावनी हं । अवश्य ख । भांतां लं फीपिसं सुरुवा न्ह्यानाहगु, गुजिलं फीपिसं लं सुरुवा जक फिनां मगाना सूटेडबूटेड जुयाहगु, सुकुली फेतुना नइपिसं मेचय् फेतुना छुरा व कांटा ल्वाकु ल्वाकुं नयाहगु पुक समयं हे याना मखुला ? छ्वेला, कचिला, बुल्ला व दायेकालां जक लुमधना चप व कटलेट नयेगु नं ला समयं हे याना ख । अथे मखुसा जङ्गले च्वना

कचिगु ला बांवांन्याना, च्वपुना नइम्ह् मनुखं च्वय्प्यता घासा दयेका गय् नयेसइ, बांबांलागु वसतं पुना, तिसां तिया गथे छायेपेसइ ? तर, रूमयया थागा सुनां कायेफु ? वयावंच्वन, वनावंच्वन । सी सुयां मय, मं मसिसे नं मगा । प्रकृतिया नियम सीकसीकं नं अजर—अमर जुई धका घोँघोँ च्या जुइपिं दुगु ल धका खँ नीगु, ज्या स्वइगु । क्षणभंगुर जीवन ज्वना नं एटम बम व हाइड्रोजन बमया त्रास क्यनाच्वनीपिं दुगु ले धका भाय् मल्हाइगु । सकलें मपाइं धाइपि जूसा सिकें जक तपाइं धायेगु हे नं छाय् ! आखिर थौंया मचाखाचा कन्हेया मांबौ हे मखा ! आदम व ईवया सन्तान संसारभरे दु धयागु जूसा थौं नेपा गाले जक दुगु सिंकें कन्हे विश्वे मन्यनी धका गथे धायेगु ? समयया ह्यूपा ला ख नि ! भविष्यया ग्वाथे छु दु, छु मदु सुनां धायेफु ? मुख्य धैर्य मा, सहिष्णुता मा, कार्यपरायणता मा, इमान्दारी मा । मा अले सद्गुण व सद्भावना । थुकिया हे फलस्वरुप राणाशाहीया दमन चक्रं माय् क्यलेथें क्यलातगु नेपाल भाषां थौं हानं छ्य् धस्व काहल धासा सिंकेँया जक छन्हु पा मवइ धका गथे धायेगु ? माय् क्यलां घिरिरिरि कसू क्यला ध्याक । ऑंगसा दुपं बौद्धत व गुभाजु पुज्याकीपिं शैवत हे सिंकेँया प्रसाद खसा थ्व हे सिंकँ रूस व अमेरीकायात, हिन्दूस्तान व पाकिस्तानयात तुयू व हाकुयात अले पूर्व व पश्चिमयात छह्रा, छकू, छधी, छपा मयाइ धका गथे धायेगु ?

सिकेँ सा, सिंकेँ नीँ, सिंकेँ भिं, सिंकेँ जिउ । मङ्गल मूर्ति गणेद्योया ज्वँसा लैँ । व हे लँया दयेकीगु ख सिंकँ । अकि सिकें मङ्गल हे जुइ सिबेत अमङ्गल जुइमखु ।

ताजागु धका लैं नया नवयेक धका तयेगुयासिकं पुलांगु सिंकें नया नसा स्वस्साकेगु हे कल्याण । हानं पुलां मजुइकं अनुभवी व मुक्तभोगी नं ला जुइमखु । न्हू पिहाँ वइगु नं ला पुलांया हे प्त्राथं मखुला ? उच्छृङ्खलता, अशान्ति व ल्वापुख्यापु हइगु न्हूगुयासिकं गाम्भीर्यं व गहनता द्वारा शान्ति, उन्नति व प्रगति हइगु पुलांगु छाय् मजिउ ? हानं सिंकें पुलां धाइम्ह हे सु ? सत्य पुलांसा सिंकें नं पुलां जुई । विज्ञानया जमाना जूसा वैज्ञानिक ढंगं हे दयेके । अले ला समयनापं न्हृया हे न्हयात नि । क छु यायेत ! ति दयेव ला गा हे गा नि । मुख्य सकसितं सिंकेँया स्वाद थुइका बीमा, थ्व धासा ख । बरु कव्यार्त स्याना, कव्यार्त ख्वाना घ्य, दुरु व ला जक नये पल्कयथूपिंत सिंकेँया रस यई लाकी मयई सवाल ला थ्व धका । यायेक्याये थपिनिगु विचार । वा पिना छ्व लयेदइ मखु । तर, यग्गु थजु, सिंकें सिंकें हे जुयाच्वनी, थगु अस्तित्व कायम याना ल्वापुखिचाते न्ह्योनें थ्वं न्ह्याव्लें पचिं धस्वाका च्वनी । अले च्वनी मह्दिक न्ह्याना संसारनाप स्वाय् चिना, समयनाप पा खिना, भूत-भविष्य-बर्तमानयाव पुजुपुलु स्वया ।

सिंकें जिन्दाबाद !

सम्यक्

थ्व ख नेपाल—हिमालयया मुले ग्वाराग्वारा तुलाच्वंगु पुण्यभूमि नेपाल। थ्व हे नेपालं प्राचीन कालंनिसें निराश्रित व निधनीतेत थगु गौरवान्वित संस्कृति व सभ्यताया द्वारं पाचिना थगु उच्च विचार व विशाल हृदयया परिचय बियाबयाच्वंगु दु। थौंतक थ्व नेपाले गुलिखे वंश वयेधुंकल, गोम्हखे जुजु जुइधुंकल। इपिं मध्ये आपाथें थगु देशं बिसि-वया थन आश्रय काकां लिपा थनया हे जुजु जुयावंपिं ख। थनयागु संस्कृति व सभ्यता खना मोह जुया थनयागु हे भाय ल्हायेगु, थनया हे रीतिथिति कायेगु व थनयाम्ह हे जुजु जुया छ्वयेगु इमिसं यागु ख। नेपाली जनता गुगुं छगू जाति मखु। अनेकं एक जुया एकज्यान, एकप्राण जुयाच्वंगु जाति थ्व ख, थ्व हे थ्वया विशेषता ख। अले व विशेषताया कारण थनयागु समुद्रथें गम्भीर व विशालगु संस्कृति ख।

संसारया रचना, प्राणीया सृष्टि व मनूया जन्म-मरण सम्बन्धी विचार धाःगयात दर्शन धाई। दर्शन विशेषे मनूते विश्वास जुल कि धर्म रूप काई अले व हे धर्मया आधारे संस्कृति संस्कार जुई। सम्यक् नेपालया छगू संस्कृति ख। थ्व संस्कृति बौद्ध दर्शननाप अवलम्बित जुया बौद्ध धर्मं आधारित जुयाच्वंगु दु। प्रत्येक धर्मं संस्थापकया देहान्त जुइव वया अनुयायीतेसं धर्म शास्त्रया विभिन्न अर्थ छ्याना विभिन्न सम्प्रदाय दयेकीथें बौद्ध धर्मं नं जूगु दु। थ्व धर्मं खास याना निगू सम्प्रदाय दु—हीनयान व महा-

यान । निगुलिं सम्प्रदाये सम्यकया चर्चा जुयाच्वंगु दु । हीनयान मतानुसार सम्यक् च्यागू प्रकारयागु दु :— (१) सम्यक् दृष्टि (२) सम्यक् संकल्प (३) सम्यक् बाणी (४) सम्यक् कर्मान्त (५) सम्यक् आजीबिका (६) सम्यक् व्यायाम (७) सम्यक् स्मृति व (८) सम्यक् समाधि । थुमि अर्थ थथे :—

(१) सम्यक् दृष्टि—गुम्ह मनुखं दुराचरण म्हसी, दुराचरणया मूल कारण म्हसी, सदाचरण म्हसी, सदाचरणया मूल कारण म्हसी वया दृष्टियात सम्यक् दृष्टि धाई ।

(२) सम्यक संकल्प—नैष्क्रम्य, अव्यापाद व अहिंसायात सम्यक् संकल्प धाई ।

(३) सम्यक् बाणी—गुम्ह मनुखं फटाहा खँ ल्हायेगु तोता, फटाहा खँ ल्हायेगु पाखें अलग्ग च्वना न्ह्याब्लें खगु खँ ल्हाई, सत्यबादी व यथार्थबादी जुई वयागु बाणीयात सम्यक बाणी धाई ।

(४) सम्यक् कर्मान्त—गुम्ह मनुखं जीब हिंसा याइमखु, शस्त्रास्त्र प्रयोग याइमखु, काम-वासनार्थेंज्यागु मिथ्याचारी ज्या याइमखु, बरु लज्याशील व दयावान् जुया सकल प्राणीयात अनुकम्पा तई वयागु ज्यायात सम्यक कर्मान्त धाई ।

(५) सम्यक् आजीविका—गुम्ह मनुखं शस्त्र, पशु, मांस, मद्य व विषर्थेंज्यागु मिथ्या बस्तुया व्यापार याइमखु वयागु आजीविकायात सम्यक् आजीविका धाई ।

(६) सम्यक् व्यायाम—संयम, प्रहाण, भावना व अनुरक्षण थुपिं प्यंगू व्यायामयात सम्यक् व्यायाम धाई ।

(७) सम्यक् स्मृति—गुम्ह मनुखं काय, वेदना, चित्त व धर्म प्रति जागरूक जुया लोके लोभ व दौर्मनस्ययात चीकुचीकुं वनी वयागु स्मृतियात सम्यक् स्मृति धाइ ।

(८) सम्यक् समाधि—चित्तया एकाग्रतायात सम्यक् समाधि धाई ।

थ्व च्यागू सम्यकयात आर्य अष्टांगिक मार्ग धाई । थुपिं मध्ये न्हापांगु निगूया सम्बन्ध प्रज्ञानाप; स्वंगू, प्यंगू व न्यागूगुया सम्बन्ध शीलनाप; मेगु स्वंगूया सम्बन्ध समाधि-नाप । थ्व आय अष्टांगिक मार्गयात मध्यम मार्ग नं धाइ । छाय् धासा, थुखे कामोपभोगया हीन, अशिष्ट व अनार्य जीवनं बिल्कुल अलग्ग जुया उखे शरीरयात क्लेश व पीडा जुइगु दुःखमय व अनर्थकर जीवनं नं तापाक तयेगु हे थुकिया मूलभूत सिद्धान्त ख । थुपि निगू उग्रवाद मध्ये गुखे पाखे नं मवंसे दथु लँ ज्वनावनीगुलिं हे थ्वयात मध्यम मार्ग धागु ख । थ्व मध्यम मार्ग हे हीनयान मतया मुख्य तत्व केन्द्रित जुयाच्वगु दु । थुकिं हे ज्ञान, शमन, अभिज्ञा, बोध व निर्वाण प्राप्त जुई धयागु विश्वास दु ।

सम्यक सम्बन्धी उपरोक्त विचार व दृष्टिकोण हीनयान मतयागु ख । तर, झीथाय् नेपाले महायानया प्राबल्य दु, हीनया मखु । अकिं थनयागु संस्कृति नं महायाने हे अवलम्बित जुयाच्वंगु दु । वज्रयान महायानया मेगु रूप जक ख । महायानया मुख्य केन्द्र बिन्दु हे घण्ट व वज्र । श्रीहेरुक, श्रीवज्रवाराही, प्रज्ञोपाय आदि व मेमेपिं देवदेवतापिनिगु मूर्ति कल्पना याना अलंकार द्वारा धर्मयात आपालं अहित यानातगुलिं थ्वया मम साधारण ज्ञानं थुइके साप हे थाकु ।

अथे ला नेपाले प्रचलित जुयाच्वंगु सम्यक् स्वयेबले थ्व संघ दान व संघ भोजनया मेंगु रूप जक ला धयाथें च्वं। बुद्ध धर्मे बुद्ध, धर्म व संघयात त्रिरत्न धाई। धर्मया संस्थापक जूगुलिं बुद्ध छम्ह रत्न जुल। बुद्धं स्थापना याना थकूगु धर्म मेगु रत्न। व धर्मया प्रचार संघपाखें जुइगुलिं संघ नं रत्न जुल। गृह त्याग याना, चीवरं पुना, विहारे च्वना दानया भरे जीविका यानाच्वनीपिंत भिक्षु धाइ। भिक्षुपिंगु जीवन मांधिक जीवन जुइ। थुमिं व्यक्तिगत सम्पति दइमखु। दान काको फुक्क संघे दुने सम भागं सेवन यायेमा। दानं हे जक भिक्षुपिं जीविकोपार्जन जुइगुलिं संघ दान बीगु व संघ भोजन याकेगु बुद्ध धर्मे छगू तधंगु पुण्य भापातगु दु। संस्कृत भाय्यागु छगू सफुती थथे च्वयातगु दु:— "काशीयाम्ह इन्द्रपृष्ठ महाबाहु धयाम्ह जुजुं आपालं विहार दयेके धुंका स्वर्ग वनेगु लँ छु धका भगवान बुद्धयाके न्यंबले संघ दान याकेगु व संघ भोजन याकेगु हे स्वर्गया लँपु ख धका भगवानं आज्ञा जुल। भगवान्या आज्ञानुसार भगवान् सहित ३३ कोटि देवता व भिक्षुपिन्त प्यन्हुन्ह्यो निमन्त्रणा बिया छन्हु न्ह्यो बहनी सकसितं स्वागत याना कन्हेखुनु दान बिया भोजन याकल।" भी नेपाले जुयाच्वंगु सम्यकया विधिविधान नं व सफुती च्वयातगु खँनाप मिलयजू। सम्यक्या प्यन्हु न्ह्यो ग्वेदां तया विहार पत्ति व द्योपिंथाय् निमन्त्रणा ब्यूवनेमा। सम्यक् छन्हु न्ह्यो फुक्क द्योपिन्त नेपाया राजदरबार हनुमान ध्वाखाय् स्वागत यायेमा। सम्यक्खुनु भुइखेले दान व भोजनया प्रबन्ध जुइ। थुकथं नेपाले संघ दान व संघ भोजनयात हे सम्यक् धायेगु

चलन जुयाच्वयाच्वंगु दु । थ्योपिं बाहेक मेपिं संघ दान काइपिं व संघ भोजन याइपिं जक गृह त्याग याना चिवरं पुना सांघिक जीवन हनाच्वंपिं भिक्षुत मखुत, जातं भिक्षु धायेकाच्वंपिं गृहस्थीत हे ख ।

नेपाले थ्व सम्यक् प्रथा गबलेंनिसें वल धयागु खँ धाये थाकु । स्वयम्भू पुराण अनुसार ५००० दँ न्हापा तक नेपा-गा लखं जायाच्वंगु छगू पुखू ख । महाचीनं मञ्जुश्री बोधिसत्व बिज्याना चन्द्रहास खड्गं पाला ह्वसिकापं ल पिछ्वयालि धर्माकर जुजुयात राज्याभिषेक बिया बुद्ध, धर्म व संघया महात्म्य कनाबिज्यात । थुगु ल्याख थनया सम्यक् शाक्यमुनि भगवान् जन्म जुइ २५०० दँ न्ह्यो हे दयेधुंकल धायेमा । ख नं सम्यक्या मुख्य सम्बन्ध भगवान् गौतम बुद्धनाप मखु, दीपंकर तथागतनाप ख । तर, थ्व पौराणिक खँ जुल । ऐतिहासिक दृष्टिकोणं स्वत धासा सम्यक्या रूप थौं गुकथं जुयाच्वंगु ख वि. सं १८६१ तक न अथे मजूनि । न्हापा न्हापा जगंबाहा, वँतुबाहा व इतुंबाहा थ्व स्वंगू बाहाया शाक्यभिक्षुतेसं भिन्नाभिन्नै गुठि दयेका थथगु लागाया भिक्षुतेत गुठिया आयस्तां स्वदँय् छकोछको संघ भोजन याकीगु जुयावयाच्वंगु ख । लिपा धर्मलोप जुया सम्यक न्हनावने त्यंगुलिं जुजु पृथ्वीनारायण शाहं १८६१ साले स्वंगुलिं बाहाया मनूतेत सता धर्मलोप यागु बापते मोह तका १६०।- पानफूल कया स्वंगुलिं छगू याना भिंनिदँय् छको सम्यक् यायेगु प्रथा दयेका-बिल । अबलेंनिसें आतकं भिंनिदँय् छको सम्यक् यायेगु चलन जुयावयाच्वंगु दु । सुनानं फर्मासी सम्यक् यायेगु इच्छा यात धासा मेगु हे खँ । न्हयाम्हेस्या न्हयाब्ले यासां जिउ ।

सम्यक् यात कि भुक्तिमुक्ति प्राप्त जुइ धयागुलिं सुनांसुनां सम्यक् यात वयागु वयागु नामं छगू मूर्ति नं दयेकेगु चलन दु । थ्व मूर्ती अंकित जुयाच्वंगु सम्बत् मध्ये नेपाल सम्बत् ६९० तक यागु पत्ता लगयजूगु दु । थ्व सम्बत् इतुंबाहाया गुन्नोचन्द्रया मूर्ती अंकित जुयाच्वंगु ख । मेमेगु मूर्ती अंकित जुयाच्वंगु सम्बत् ६९० यां थुखेयागु हे जक दु, उखेयागु मदु । इतुंबाहाया शाक्यभिक्षुते धापूकथं गुन्नोचन्द्रं हे इतुंबाहाया सम्यक् प्रथा दयेकावंगु ख । थुकिं थ्व हे अनुमान जू कि गुठि सम्यक् यायेगु चलन जूगु ३८८ दँ तिनि दत । भुइख्यले सम्यक यायेगु चलन न लिपा हे तिनि पिहाँ वगु खनेदु । भोटाहिटीयाम्ह रत्नसागर तुलाधरं ७७१ साले सम्यक् यावले तिनिख्यले यागु जुयाच्वन । हानं इतुंबाहा, वंतुबाहा व लगंबाहालं भिन्नभिन्नै सम्यक् याइबले ताम्सिपाखाय्, प्यूखाबाहाले व खोल्चापाखाय् याइगु जुयाच्वन ।

सम्यके दाताया श्रद्धानुसार न्हयाक्को दान बिउसां जिउ । तर, भोजन याकेबले महायानी मतानुसार विधि तामला-कुसे हे मगा । थौंतकया इतिहासं थ्व हे खनेदु कि बज्रा-चार्य, शाक्यभिक्षु व उदास थ्व स्वंगू जातं सम्यक् याइबले जा भोजन याकीगु व मेमेगु जातं याइबले मरि भोजन याकीगु जुयावयाच्वंगु दु । बौद्ध समाजे थ्व जातभातया भेदभाव गनं वल आश्चर्यया खँ ख । तर, जा जुइमा अथवा मरि, बिधि निं उलि हे तालाकेमा । लप्तेया दथुइ जा ताना लँके तये हे मा । थ्वया छपाखेरं भिंनिता घासा तये हे मा । थ्वया अतिरिक्त दुरु, साखति, सूओ व

लारिल्तौरा नं मद्‌येक हे मगा । जा, केँ व घासा द्योपिनि प्रतीक ख । थ्वीसं साधारण रूपं छुकियात प्रकृति व पुरुष धायेगु ख महायानीतेसं उकियात श्रीहेरुक व श्रीवज्र--वाराही धाई । थुपिं निम्ह गबलें हे बाइमखु । थुपिं हे निम्हेसिगु सहवासं संसारया सृष्टि व रचना जुयाच्वंगु दु । मन्त्रया रूपे थुमित 'हुं' व 'आ' धाई । 'हुं' व 'आ' या संयोगं 'ॐ' जुई । 'ॐ' धयागु सृष्टि ख । जा व केँयात छ्याखेरं च्याहिला च्वनीगु फिनिता घासा मध्ये च्याता घासा अष्टमातृकाया प्रतीक ख । ब्रह्मायणी, रुद्रायणी, इन्द्रायणी, वाराही, कौमारी, वैष्णवी, चामुन्डा व महालक्ष्मीयात अष्टमातृका धाई । मेगु प्यता घासा अक्षोभ्य, रत्नसम्भव, अमिताभ व अमोघसिद्धिया प्रतीक ख । सूभो वैरोचनया प्रतीक ख । दुरु, सारवति व लारिलौरायात अमृत, सुगन्ध व भैषर्ययेया रूपे कयातगु दु । थुकथं थ्व सम्यक् भोजने घासा तामलाकुसे हे मगा । अथे सा महायानीते न्ह्यागु कर्मकाण्ड व थितिरीति महायानी दर्शन व महायानी धर्मया आधारे जुयाच्वंगु खनेदु । साधारण भंवे छगू नसां थगु धर्मानुसार जाया द्योने केँ अथवा बजिया द्योने देह्ला व न्याता घासा अथवा च्याता घासा तया नई । प्रत्येक घासा छम्हछम्ह द्योया प्रतिनिधि ख । अले क्वाघासाया नं अथे हे अर्थ दु । भंवे छक्व मनसे अर्थे क्वयातल घासा व क्वय् च्वंगु घासा व क्वाघासां सृष्टि व संहार, जन्म व मरणया महायानी दर्शन बांलाक पिज्वया च्वंगु खनेदई ।

सम्यक् नेपालया छगू तधंगु संस्कृति ख । थ्व सम्यक्

थन येँ जक मखु यले व ख्वपय् नं थुकिया चलन दु । धार्मिक दृष्टिकोणं थुकिया महत्त्व द हे दु । सामाजिक दृष्टिकोणं नं ध्व कम महत्त्वपूर्ण मजू । ख्विनग अर्थात् येँ, यल, ख्वप स्वंगू देयां दोलंदो शाक्यभिक्षु व वज्राचार्यपिं लगू हे थासे मुना उपासकपिसं श्रद्धां ब्यूगु दान व भोजन सस्नेह ग्रहण याना परस्परे मैत्री, प्रेम व सद्भावना प्रदर्शन यायेगु साधारण खँ मखु । बुद्धया जन्मस्थान नेपाले बुद्ध धर्म सम्बन्धी थज्यागु संस्कृति जीवित जुयाच्वंगु लय्ताया हे खँ ख । ख, थौं सम्यक् व थज्यागु हे मेमेगु भते घासा व काघासा इत्यादिया अर्थ मथुया मनूतेसं थुकियात हेलाया दृष्टि स्वयाहल । बौद्ध समाजे जातभात प्रथा दयावगुलिं व गुरु जुइमापिं वज्राचार्यपिसं पुरोहित जक जुयाब्यूगुलिं नं अर्थया अनर्थ जुयावनाच्वंगु ख । भीगु संस्कृतिया प्रशंसा न्यना न्ह्य्गू समुद्र पारिंनिसें मनूत वया अध्ययन याना कुरिकुरि सफू पिकयाच्वनी । तर, भीस थत ह्मसिल, थगु संस्कृति तोमंकल । थौँ भीगु मनोवृत्ति हे थपाय्सकं दूषित जुइधुंकल कि थगु संस्कृतियात विकृत याना विदेशी संस्कृति व सभ्यताया नकल यायेगु हे गौरवया खँ धयार्थें जुइधुंकल । सांस्कृतिक आदान-प्रदान द्वारा विभिन्न देशनाप मित्रताया कुलि चिनेगु मभिंगु ज्या मखु । तर, थगु संस्कृतियात हांनापं लेहे थना कपिंनिगु संस्कृति जक ग्रहण यानां सांस्कृतिक आदान-प्रदान सेह्माक जुल धायेफई, मफई विचा यायेमागु खँ ख । थौं भीगु संस्कृतिया क्वेँ जक ल्यंदनि; दुस्यो व तिस्यो धमाधम न्हनावनाच्वंगु दु, तनावनाच्वंगु दु । धर्मया रूप आडम्बर व अभिमानं

कयावयाच्वंगु दुं। जमाना अनुसार हिलावनेमा, ह्लीकायंकेमा-थ्व खँ पक्कां ख । तर, हिलेगु व ह्लीकेगु धयागु नं न्ह्याकथं जकं जुइमा, न कि अकथं ।

कचाल